

Η πρόσληψη του Ευαγγελικού μηνύματος κατά την εποχή του Αγίου Κοσμά του Αιτωλο

[Αφιέρωματα / 1821-2021: Ανάσταση του Γένους / Καινή Διαθήκη](#)

[Αναστάσιος Ασλανίδης, Ms Θεολογίας](#)

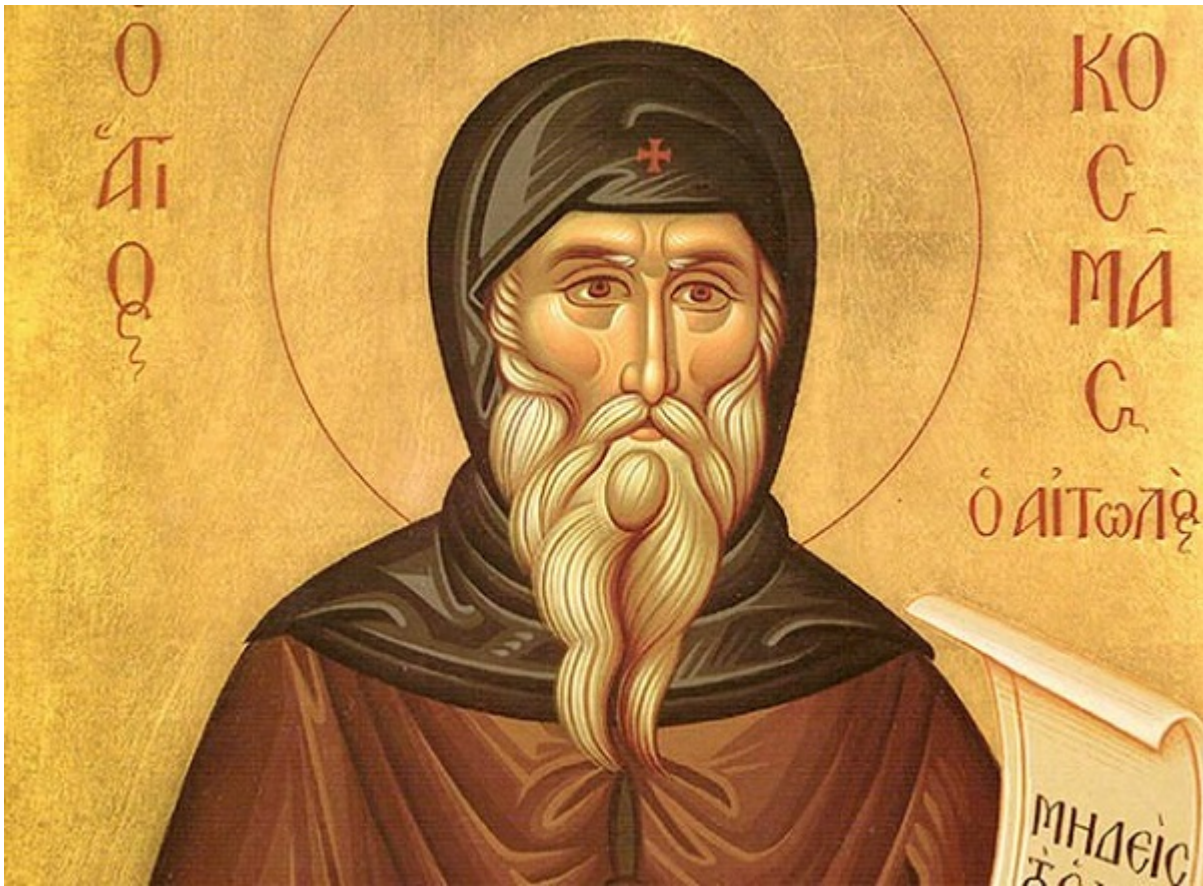

Ο Άγιος Ιεραπόστολος Κοσμάς ο Αιτωλός, Αγιορείτης και Μάρτυρας (1714-1779 μ.Χ.) είναι γνωστός τόσο για τον Θεάρεστο βίο του, όσο και για το τεράστιο ιεραποστολικό έργο του τα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Ο Πατροκοσμάς, οπλισμένος με την θεία χάρη, καταπολέμησε με το έργο του τον κίνδυνο της άγνοιας, της δεισιδαιμονία και τους εξωτερικούς κινδύνους των πιστών της σκλαβωμένης Ελλάδας. Αυτό, έγινε δυνατό με την ίδρυση σχολείων, από τον Άγιο, αλλά και με την εκτενή ποιμαντική του και την διδασκαλία του στον λαό[1].

Το κήρυγμα και ο πύρινος λόγος του Αγίου που θέρμαινε τις σκλαβωμένες ψυχές των Ελλήνων, πέρασε στην ιστορία σε μορφή διδαχών. Οι διδαχές αυτές έχουν ως πηγή την προφορική παράδοση, γι' αυτό έχει αμφισβητηθεί η γνησιότητα τους[2]. Όμως, επειδή, οι διδαχές προήλθαν από την πρόσληψη του μηνύματος του Αγίου, μας δίνουν αρκετά ενδιαφέρουσες πληροφορίες για τους ανθρώπους της εποχής

της Τουρκοκρατίας, αλλά και πως αυτοί καταλάβαιναν το ευαγγελικό μήνυμα.

Έτσι, βλέπουμε τις προσπάθειες του Αγίου, να εκβάλει τις λανθασμένες πεποιθήσεις από τους πιστούς, οι οποίοι πολλές φορές πίστευαν και λάτρευαν τον Θεό, χωρίς να καταλαβαίνουν πραγματικά τι κάνουν, απαξιώνοντας με αυτό τον τρόπο τον πραγματικό χαρακτήρα του μυστηρίου. Επίσης, πολλοί από τους πιστούς δεν έδιναν την πρέπουσα προσοχή στα μυστήρια και απείχαν από την λατρεία. Αυτά τα γεγονότα σε συνδυασμό με τις Δυτικές επιρροές που είχαν ήδη αρχίσει να εμφανίζονται εντονότερες στην περιοχή της Ανατολής, αλλά εξαιτίας των Οθωμανικών προσπαθειών για την εξουδετέρωση της Χριστιανικής πίστης, έφεραν ως αποτέλεσμα το Ορθόδοξο φρόνημα να βρίσκεται σε κίνδυνο.

Ο Άγιος Κοσμάς, στην αρχή της πρώτης του Διδαχής (Διδαχή Α΄) και συγκεκριμένα στα τρία πρώτα κεφάλαια, δείχνει την αυτοσυνειδησία του, ότι είναι απόστολος του Θεού. Δεν ξεχνά και αναφέρει τον ευαγγελικό λόγο, ότι ο Θεός έχει τον κόσμο του αμπέλι και οι αμπελουργοί του που το φροντίζουν είναι οι απόστολοι. Ένας τέτοιος απόστολος είναι και ο Άγιος, τον οποίο τον κάλεσε ο Θεός για να φροντίσει το αμπέλι. Η αυτοσυνειδησία του Αγίου, είναι και η προσωπική πρόσληψη που έχει για το Ευαγγέλιο. Επίσης, φαίνεται ότι ο Άγιος, επεξεργάζεται ευαγγελικές περικοπές και κηρύττει με παραβολές επηρεασμένες από τον λόγο του Ευαγγελίου και του Χριστού συγκεκριμένα.

Ο Άγιος, σε όλη την διάρκεια του λόγου του, χρησιμοποιεί χωρία από την Καινή Διαθήκη, επεξεργασμένα με την προσωπική Θεόπνευστη Πατερική γνώση. Λέει συγκεκριμένα στην αρχή του λόγου του, όταν απευθύνεται στους πιστούς που έχει μπροστά του: «Και όχι δεν είμαι άξιος να σας διδάξω, αλλά μήτε τα ποδάρια να σας φιλήσω, διατί ο καθένας από λόγου σας είναι τιμιώτερος όλου του Κόσμου». Ο Κοσμάς ο Αιτωλός, με αυτή του την έκφραση βάζει τον εαυτό του στην θέση του Ιωάννη του Βαπτιστή, του Προδρόμου του Χριστού και έτσι σαν νέος Πρόδρομος, προετοιμάζει τους ανθρώπους για να ακούσουν το μήνυμα του Αγίου, το μήνυμα του Ευαγγελίου: «οὐ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς τὰ ὑποδήματα βαστάσαι» (Μτ. 3:10)[3].

Η χρήση της ρητορικής, η οποία έλκει την καταγωγή της από τον ίδιο τον απόστολο Παύλο, υπάρχει για να προσεγγίσει καλύτερα και περισσότερο τους ακροατές, ώστε να τους κινήσει το ενδιαφέρον για να εγκαθιδρύσει ευκολότερα τον Θείο λόγο μέσα στις ψυχές του. Αυτό μας φανερώνει και την κύρια βάση της ποιμαντικής του Αγίου Κοσμά. Με τον λόγο του θα προετοιμάσει του πιστούς, ώστε έπειτα να τους ποιμάνει με τον σωστό τρόπο για να μην επηρεάζονται αρνητικά από τους «άλλους» που αναφέρει ο Άγιος, έπειτα με τα έργα του και την κατασκευή των σχολείων, θα σφραγίσει τον λόγο και την διδασκαλία του.

Στην συνέχεια ο Άγιος φαίνεται να ενδιαφέρεται αρκετά για τα οικονομικά ζητήματα, επειδή όπως αναφέρει ο ίδιος ήταν φιλάργυρος πολύ, πρίν γίνει καλόγερος (Διδαχή Α 6). Βέβαια, ο λόγος αυτός του Αγίου μπορεί να κρύβει μια αλήθεια, όμως το στοιχείο που μπορούμε να παρατηρήσουμε στο σημείο αυτό είναι ότι ο Άγιος, θέλει να αναδείξει και να καταπολεμήσει την φιλαργυρία που επικρατούσε στο υπόδουλο Ορθόδοξο γένος. Πράγματι, η φιλαργυρία του απλού λαού, οδηγούσε σε αποτρόπαιες πράξεις εκείνη την εποχή, άλλωστε γνωρίζουμε και από την ιστορία ότι αρκετές φορές, τόσο οι απλοί άνθρωποι, όσο και άνθρωποι που ήθελαν να λάβουν αξιώματα, πλήρωναν αδρά τις Οθωμανικές αρχές για να πετύχουν τους σκοπούς τους. Έτσι, ο Πατροκοσμάς, ως μιμητής του αποστόλου

Παύλου (Κρο. Α΄ 4:1 κ.ε.), δεν δέχεται πληρωμή, για την διδασκαλία του, ενώ θα μπορούσε να ζητήσει, υπονοώντας το ίδιο να πράττουν και οι ακροατές του. Δηλαδή να μην αποζητούν συνέχεια το γρόσι, αλλά την Θεία αγάπη και τα Θεάρεστα έργα.

Ο Άγιος, όμως, χωρίς να χάσει χρόνο περνά στην αντιμετώπιση των αιρετικών δοξασιών που είχαν ήδη ξεκινήσει να εισβάλουν την περίοδο αυτή. Με βάση τον Ευαγγελικό λόγο και την παράδοση των Πατέρων αντιμετωπίζει όλες τις κακοδοξίες που ήθελαν να αλλοιώσουν την Ορθόδοξη πίστη. Οι Αιρετικοί στους οποίους αναφέρεται ο Άγιος, φαίνεται να θίγουν την Αγιότητα της Αγίας Τριάδος. Αυτό το γεγονός, είναι μάλλον υπαινιγμός στους Μουσουλμάνους, οι οποίοι ήθελαν να προσηλυτίσουν ή και να ξεγελάσουν τους Ορθοδόξους, για να τους οδηγήσουν στο μαρτυρίου ή να τους πάρουν τα δικαιώματα που τους είχαν απονεμίσει. Αυτό το πετύχαιναν αποδεικνύοντας ότι, η Αγία Τριάδα δεν ήταν ένας Θεός, αλλά τρεις διαφορετικές θεότητες, επομένως ο Χριστιανισμός αυτόματα μετατρέπονταν σε ειδωλολατρία και άρα οι Μουσουλμάνοι εκτελούσαν τις ενέργειες που τους υποδείκνυε το Κοράνι, στην περίπτωση που αντιμετώπιζαν ειδωλολάτρες.

Οι περισσότεροι υπόδουλοι ήταν αγράμματοι και γι' αυτό δεν γνώριζαν την σωστή ερμηνεία της Γραφής, ούτε μπορούσαν να την διαβάσουν. Επομένως, δεν μπορούσαν να υποστηρίξουν την πίστη τους, με βάση την Γραφή και την Παράδοση. Μη μπορώντας να το πετύχουν αυτό, έπεφταν θύματα των δύσκολων ερωτήσεων που τους έθεταν οι Μουσουλμάνοι. Αλλά και της ευφράδειας των Λατίνων ιεραποστόλων. Γι' αυτό, ο Άγιος, θέλοντας πρώτα να προστατεύσει το ποίμνιο, ως γνήσιος Απόστολος, τους μυσταγωγεί με απλό τρόπο, στο μυστήριο της Αγίας Τριάδος με βάση την Γραφή. Η συμμετοχή στα μυστήρια είναι ο κυριότερος τρόπος να πετύχει κάποιος την καλύτερη κατανόηση του ίδιου του μυστηρίου. Όστε, να είναι σε θέση, ακόμη και με αποδείξεις να μπορούν να αντιμετωπίσουν τις προκλήσεις των Μουσουλμάνων, οι οποίοι εκμεταλλεύονταν την κατάσταση αμάθειας που επικρατούσε στον λαό[4].

Όμως, στις διδαχές του, ο Άγιος περνά από τον φυσικό εχθρό, στον πνευματικό, τον πραγματικό εχθρό που είναι ο εαυτός του κάθε πιστού και ο Διάβολος. Η καταπολέμηση των παθών και η μετάνοια που προσλαμβάνεται από τον Άγιο Κοσμά και φαίνεται σε πολλά χωρία της Καινής Διαθήκης, παίζει σημαντικό ρόλο. Η αυτομεμψία, η ταπείνωση, του κάθε πιστού και η αγάπη στον συνάνθρωπο είναι και αυτά σημαντικά προτερήματα που πρέπει να τηρούνται. Ο Άγιος, πολλές φορές και με αυστηρό τόνο κρίνει τις συμπεριφορές των υπόδουλων.

Το πιο αξιοσημείωτο χαρακτηριστικό που υπάρχει στην διδασκαλία του

Πατροκοσμά, είναι η τυπολογική πρόσληψη της Γραφής. Ο Άγιος αν και χρησιμοποιεί αρκετά χωρία, τόσο από την Παλαιά, όσο και από την Καινή Διαθήκη, δεν τα προσεγγίζει αλληγορικά ή ιστορικά. Ακολουθεί το παράδειγμα των Πατέρων, των Αποστόλων και του ίδιου του Χριστού. Πολύ ενδιαφέρον έχει ένας διάλογος που κάνει ο Άγιος με έναν Ρομά, ο οποίος ήταν Βαπτισμένος Χριστιανός, αλλά οι υπόλοιποι δεν τον δέχονταν ως αδελφό τους και δεν του φέρονταν σωστά. Ο Κοσμάς ο Αιτωλός ρωτά τον Ρομά από που προέρχεται. Ο ίδιος του αποκρίνεται από τους πρωτόπλαστους, τον Αδάμ και την Εύα. Ο Άγιος πάλι ρωτά, εάν τον δέχονται οι υπόλοιποι Χριστιανοί για αδελφό και εκείνος αποκαρδιωτικά απαντά ότι, δεν συμβαίνει κάτι τέτοιο. Ο Άγιος, τότε, του λέει ότι από την στιγμή που είναι βαπτισμένος στο όνομα της Αγίας Τριάδος δεν έχει σημασία η φυλετική του καταγωγή, αλλά τα Θεάρεστα έργα του. Ο Άγιος συνεχίζει να αναφέρεται στους πρωτόπλαστους, την τιμωρία τους από τον Θεό Πατέρα και πως αυτοί λυτρώθηκαν από τον ίδιο και τον Υιό του τον Ιησού Χριστό.

Το συγκεκριμένο περιστατικό παραπέμπει σε δύο διαφορετικά γεγονότα. Στην πτώση του παλαιού Αδάμ, που φαίνεται να αντιπροσωπεύεται από τον Ρομά και την λύτρωση του νέου Αδάμ που είναι η έλευση του Χριστού στην ανθρωπότητα, όπου μέσω της Σταύρωσης, της Ταφής και της Ανάστασης έσωσε τον άνθρωπο. Το καταλυτικό στοιχείο τόσο για τον Άγιο, όσο και για τους πιστούς είναι το Βάπτισμα που λυτρώνει από τον παλαιό Αδάμ. Η πρόσληψη των ευαγγελικών χωρίων, ακολουθούν, όπως είπαμε, την τυπολογική σκέψη της εκκλησίας και των Πατέρων. Στοιχείο που φαίνεται χαρακτηριστικά από την χρήση των προσώπων για να απαντηθούν και να τεθούν τα ερωτήματα στον διάλογο, παραδείγματος χάρη Αδάμ-Εύα, δηλαδή η ανθρωπότητα[5].

Σε άλλη περίπτωση, κατά την διάρκεια της Μεγάλης Εβδομάδας, ο Άγιος Κοσμάς, ερμηνεύει την Γραφή και συμβουλεύει τους Χριστιανούς. Ιδιαίτερη σημασία δίνει στην σύλληψη του Χριστού από τους Εβραίους, τους οποίους κατηγορεί και προειδοποιεί τους υπόδουλους πιστούς να τους προσέχουν, διότι δεν ήταν λίγες οι φορές όπου οι Εβραίοι προκαλούσαν πολλά προβλήματα στους υπόδουλους Χριστιανούς και τους παρέδιδαν στις Οθωμανικές αρχές, έναντι χρημάτων[6].

Έπειτα, επικεντρώνεται στο πρόσωπο του Πέτρου, το οποίο, όπως αναφέρει ο Άγιος Κοσμάς πλανιέται από τον Διάβολο και αρνείται τον Χριστό τρεις φορές. Στο σημείο αυτό ο Άγιος, προειδοποιεί για τις βαρύτερες συνέπειες που φέρει μια τέτοια άρνηση. Ο πιστός γίνεται υποχείριο του Διαβόλου και λαμβάνει την Κόλαση. Όμως, ο Κοσμάς ο Αιτωλός, δεν μένει μόνο σε αυτό το σημείο και ως γνήσιος συνεχιστής των Πατέρων, αναφέρει ότι ο Πέτρος συγχωρέθηκε μέσω της μετάνοιας, αυτό που πρέπει να κάνει και κάθε πιστός. Αξιοσημείωτο είναι το

στοιχείο που προσθέτει ο Άγιος ότι, ο Πέτρος κάθε φορά που άκουγε πετεινό να λαλεί, έκλεγε πικρά διότι, του θύμιζε την άρνηση του. Η μοναδική αυτή αναφορά που υπάρχει μόνο στην Πατερική ερμηνεία, μας προδίδει μια ανθρώπινη πλευρά του Πέτρου, αλλά και τον πόνο που αυτός έφερε μέχρι την στιγμή της συγχώρεσης από τον αναστημένο πιά Χριστό. Ταυτόχρονα, από την πλευρά του Αγίου, φαίνεται η συνεχή Παράδοση των Πατέρων που μυστικά, αποκαλύπτει στοιχεία με την βοήθεια της Χάριτος.

Κλείνοντας, από τα λίγα αυτά στοιχεία μπορούμε να συνθέσουμε ένα πρώτο πλαίσιο της πρόσληψης της Γραφής από τους ανθρώπους της εποχής του Αγίου Κοσμά. Έτσι, από την μια ο Άγιος είναι εκφραστής της Πατερικής Παράδοσης που κυριαρχεί μέσα στον χώρο της ζωντανής εκκλησίας, ενώ από την άλλη ο υπόδουλος λαός αν και τις περισσότερες φορές προσπαθεί να ακολουθήσει τις διδαχές της Γραφής και της εκκλησίας, πολλές φορές παρερμηνεύει τον λόγο του Ευαγγελίου ή δεν μπορεί να το καταλάβει. Γι' αυτό τον λόγο ο Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός, γνωρίζοντας τόσο τους κινδύνους, όσο και την κατάσταση που επικρατούσε, ως ο συνεχιστής των αποστόλων, με την διδασκαλία του και το κήρυγμα του προσπαθεί να αντιμετωπίσει τις κακοδοξίες των αιρετικών παρατάξεων, αλλά και να μορφώσει τους πιστούς. Έτσι, με αυτό τον τρόπο ο Άγιος αντιμετώπισε την προσωπική αμάθεια και δεισιδαιμονία των υπόδουλων Χριστιανών, αλλά και την επιθετική τακτική των αιρετικών είτε αυτή ήταν από την Δύση και τους Λατίνους, είτε από την Ανατολή και τους Μουσουλμάνους. Τέλος, η ερμηνευτικής προσέγγισης και η πρόσληψη της Γραφής μπορεί διαφέρει μέσα στους αιώνες επειδή εξαρτάται από τους ανθρώπους που την λαμβάνουν, αλλά το νόημα του ευαγγελικού μηνύματος παραμένει πάντα το ίδιο.

[1] Για τον βίο του Αγίου, περισσότερα βλ.: Μπαλτάς, Κοσμάς ο Αιτωλός : ο άγιος ο επαναστάτης : 1714 - 1779.

[2] Τρίτος, Κοσμάς ο Αιτωλός : ο φωτιστής του γένους. Ο Προφήτης (Αθήνα: Αποστολική Διακονία, 2009).

[3] Άγιος Κοσμάς ο Αιτωλός : διδαχαί, βίος, ακολουθία (εκδ. Καντιώτης; Βόλος: [χ ό], 1950).

[4] Μενούνος, Κοσμά του Αιτωλού διδαχές και βιογραφία (Αθήνα: Ακρίτας, 2004). Σελ. 25-26.

[5] Διδαχή Α΄ 8 Κ.ε.

[6] Μενούνος, Κοσμά του Αιτωλού διδαχές και βιογραφία.

<https://bit.ly/373s7rl>